

UMSÖGN

Umsögn um frumvarp til laga um leiðarmerki og öryggi siglinga

Til	Umhverfis- og samgöngunefnd Alþingis
Mál	99. mál, þingskjal 99 - leiðarmerki og öryggi siglinga
Umsagnaraðili	Arnar Elvarsson, einstaklingur
Dagsetning	6. október 2026

Afstaða: Styðja nútímavæðingu laganna, en samþykkja frumvarpið með skýrari kostnaðarreglum, sterkari eignarréttarvernd og hóflegri valdheimildum.

Umsögn þessi er persónuleg afstaða umsagnaraðila. Hún byggir á sjálfstæðisstefnu um frelsi og ábyrgð einstaklinga, hóflega skattheimtu, ráðdeild, eignarrétt, valddreifingu og skýrt regluverk. Hún er ekki opinber umsögn eða yfirlýsing Sjálfstæðisflokksins.

1. Hvað málið snýst um

Frumvarpið leggur til ný heildarlög í stað laga um vitamál. Markmiðið er að færa reglur um vita, önnur leiðarmerki og siglingaleiðir að nútíma aðstæðum, samræma framkvæmd alþjóðlegum viðmiðum IALA og IMO og taka betra tillit til nýrrar starfsemi á og í hafi. Ráðherra fer með yfirstjórn, Vegagerðin annast framkvæmd og Samgöngustofa hefur eftirlit með henni.

Framkvæmdaraðili þarf í tilteknum tilvikum að láta gera áhættumat siglinga og greiða kostnað við matið, málsmæðferð og nauðsynlegar mildunaraðgerðir. Vegagerðin getur krafist hafnir og eigendur mannvirkja um uppsetningu og rekstur leiðarmerkja, gripið til úrbóta á þeirra kostnað og fjarlægð það sem skyggir á merki. Frumvarpið heldur jafnframt öryggisgjaldi siglinga og veitir heimildir til dagsekta og stjórnvaldssekta.

- Áhættumat á að staðfesta innan 12 vikna frá því að fullnægjandi gögn berast; niðurstaða getur verið jákvæð, skilyrt eða neikvæð.
- Forsamráð við Vegagerðina er valkvætt, óbindandi og greitt af framkvæmdaraðila.
- Vegagerðin getur lagt kostnað við leiðarmerki, viðhald, úrbætur og fjarlægingu á eigendur eða hafnir.
- Öryggisgjald er 171 kr. á hvert brúttótonn, þó að lágmarki 6.431 kr.; tiltekin skip og innanlandsflutningar eru undanþegin.
- Dagsektir geta numið allt að 1 millj. kr. á dag og ákvarðanir Vegagerðarinnar eru almennt kærnanlegar til ráðherra.

2. Mat umsagnaraðila

Nútímalegt regluverk um siglingaöryggi er nauðsynlegt. Skýr ábyrgð, áhættumat og samræmi við alþjóðleg viðmið geta dregið úr slysum og auðveldað uppbyggingu hafna, fiskeldis, orku- og fjarskiptamannvirkja. Það er jafnframt jákvætt að innanlands sjóflutningar séu undanþegnir gjaldi.

Frumvarpið felur þó Vegagerðinni samtímis að meta nauðsyn aðgerðar, ákveða útfærslu og leggja kostnaðinn á einkaaðila. Hugtökin „kostnaður“, „nauðsynlegt“ og „hæfilegur frestur“ eru lítt afmörkuð. Fyrirtæki og hafnir þurfa fyrirfram að geta séð umfang, tíma og verð opinberrar málsmæðferðar.

Öryggi sjófarenda réttlætir skjót inngríp þegar raunveruleg hættu er fyrir hendi. Að öðru leyti eiga almennar kröfur réttarríkisins að gilda: skriflegur rökstuðningur, andmælaréttur, meðalhóf, raunhæfur frestur og fullar bætur þegar lögmæt eignarréttindi eru skert vegna breytinga stjórnvalda.

3. Tillögur að breytingum

Eftirfarandi orðalag er sett fram sem efnisleg tillaga. Nefndarsvið getur lagað greinanúmer, tilvísanir og lagatæknilegt orðalag án þess að efni tillagnanna breytist.

3.1. Gagnsæ og kostnaðartengd gjaldtaka

Tillaga að orðalagi:

Við 5., 6. og 8. gr. bætist: „Aðeins er heimilt að krefja beiðanda um nauðsynlegan og sannanlegan beinan kostnað. Gjaldskrá, tímagjald og forsendur kostnaðar skulu birt opinberlega. Áður en vinna hefst skal beiðanda afhent skrifleg kostnaðaráætlun og leita samþykkis hans ef ætla má að kostnaður fari meira en 20% fram úr henni.“

Rök: Opin heimild til kostnaðarendurheimtu getur orðið ófyrirsjáanlegur skattur á framkvæmdir. Kostnaðartengd gjaldskrá og fráviksmörk skapa aga án þess að ríkissjóður beri kostnað af sértækri þjónustu.

3.2. Skýr málsmeðferð og raunhæfur frestur

Tillaga að orðalagi:

Við 5., 8. og 10. gr. bætist: „Krafa stjórnvalds skal vera skrifleg, rökstudd og tilgreina úrbót, lagastoð, kostnaðaráætlun og frest. Frestur skal að jafnaði ekki vera skemmri en 30 dagar. Frá því má aðeins víkja vegna yfirvofandi og skjalfestrar hættu fyrir siglingaöryggi. Stjórnvald skal velja vægasta fullnægjandi úrræðið.“

Rök: „Hæfilegur frestur“ einn og sér tryggir ekki samræmda framkvæmd. Lágmarksferli ver eigendur og hafnir en heldur neyðarheimild óskertri þegar hætta er bráð.

3.3. Bætur vegna lögmætra mannvirkja

Tillaga að orðalagi:

Síðari málsliður 1. mgr. 11. gr. orðast svo: „Vegagerðinni er heimilt, að undangenginni skriflegri áskorun og fullnægjandi fresti, að fjarlægja hús, mannvirki, búnað eða annað á kostnað eiganda hafi það verið reist eða staðsett í andstöðu við lög. Hafi lögmætt mannvirki verið reist áður en leiðarmerki eða notkun þess breyttist skal greiða fullar bætur fyrir fjarlægingu, tjón og sannanlegan kostnað.“

Rök: Eigandi á ekki að bera kostnað af því að stjórnvöld breyti síðar merki eða siglingaleið. Tillagan aðgreinir brot eiganda frá lögmætri eignarskerðingu.

3.4. Árlegt uppgjör öryggisgjalds

Tillaga að orðalagi:

Við 18. gr. bætist: „Ráðherra skal árlega birta sundurliðað yfirlit um tekjur af öryggisgjaldi siglinga og útgjöld ríkisins til leiðarmerkja og öryggis siglinga. Gjaldhlutfall skal endurmetið eigi sjaldnar en á þriggja ára fresti og lækkað ef tekjur fara varanlega fram úr sannanlegri fjárþörf málaflöksins.“

Rök: Gjald sem rennur í ríkissjóð þarf sýnileg tengsl við þjónustuna sem það á að standa undir. Opinbert uppgjör dregur úr hættu á dulinni tekjuöflun.

3.5. Sektor aðeins við sök og skilvirk kæra

Tillaga að orðalagi:

Fyrsti málsliður 4. mgr. 24. gr. orðast svo: „Stjórnvaldssekt verður aðeins lögð á ef brot er framið af ásetningi eða gáleysi.“ Við 22. gr. bætist: „Kæra ákvörðunar um kostnaðarendurheimtu, fjarlægingu eða íþyngjandi úrbætur frestar framkvæmd nema ráðherra staðfesti með rökstuddri ákvörðun að bráð hætta fyrir siglingaöryggi krefjist tafarlausra aðgerða.“

Rök: Mikil sektar- og framkvæmdarheimild á ekki að byggjast á hlutlægri ábyrgð. Frestunaráhrif kæru þurfa jafnframt að vera raunhæf nema öryggishagsmunir krefjist annars.

4. Niðurstaða

Lagt er til að frumvarpið verði samþykkt með framangreindum breytingum. Þær styrkja siglingaöryggi og alþjóðlegt samræmi en tryggja um leið fyrirsjáanleika, eignarrétt og að opinber gjaldtaka og valdbeiting gangi ekki lengra en nauðsynlegt er.

Virðingarfyllst,

Arnar Elvarsson
einstaklingur

Heimildir

[Frumvarpið á vef Alþingis](#) | [Ferill 99. máls](#)

Athugasemd: Umsögnin byggir á opinberum gögnum sem lágu fyrir 6. október 2026. Hún er ekki lögfræðiráðgjöf.